

Twórcza aktywność dziecka

W ostatnich latach wzrosło zainteresowanie psychologów, pedagogów, szczególnie pracujących z dziećmi, czyli nauczycieli, oraz wśród rodziców, problemem twórczej aktywności dziecka. Niepokój wzbudza obserwowana u dzieci bierność, mała zaradność i brak pomysłowości w sytuacjach, w których te cechy są oczekiwane. Zanikają typowo dziecięce zjawiska, jak ciekawość, wytrwałość w stawianiu pytań, dociekliwość w domaganiu się na nie odpowiedzi czy upór we własnych poszukiwaniach. Zjawisko słabnięcia i zanikania dziecięcej wyobraźni, fantazji i spontanicznej aktywności dotyczy wielu rodzajów działań dziecka.

Aktywność własna, począwszy od wczesnych okresów życia, ma często charakter twórczy nie tylko u dzieci szczególnie pod jakimś względem utalentowanych, lecz u większości przedszkolaków. Przejawia się ona w różnorodnych czynnościach i działaniach, które nie zawsze mają charakter *sensu stricto* twórczy. Nawet proste czynności chwytnie, manipulacyjne czy lokomocyjne, których podłożem jest dojrzewanie funkcji filogenetycznych, służą dziecku do eksploracji nowego i nieznanego mu świata. Nabywanie doświadczenia dokonuje się u niego przede wszystkim przez odkrywanie, nawet jeśli dorośli pośredniczą w tym procesie i w jakimś stopniu kierują jego przebiegiem

Dziecko w toku własnej aktywności nie tylko poznaje coraz lepiej świat, jego właściwości elementy, relacje między nimi, lecz i coraz lepiej poznaje siebie, swoje możliwości działania. Zaczyna powoli i stopniowo uświadamiać sobie swoje mocne strony i także własne ograniczenia. Poznając siebie i świat w toku działania, może wykorzystać nowe informacje w dalszych działaniach. Dziecięca aktywność własna ma charakter twórczy jeżeli wystąpi wewnętrzna motywacja do działania, działanie będzie podejmowane z własnej woli i ochoty, dziecko będzie kierować się ciekawością, a nie pozostawać pod wpływem nacisków zewnętrznych, np. lęku przed karą czy obietnicą nagrody; pojawi się osobisty stosunek do wykonywanych czynności, manifestujący się radością z samej możliwości działania, próbowania czy eksperymentowania, dążeniem do podjęcia tej samej aktywności, nawet jeżeli została ona przerwana; zacznie się pojawiać u dziecka najpierw poczucie, a potem przekonanie, że ono samo coś nowego dla siebie odkrywa, że się czegoś nauczyło, czego dotąd nie umiało wcale lub wymagało to pomocy dorosłego, że może tworzyć coś, czego dotąd nie było.

Cechy charakteryzujące twórczość dziecięcą w okresie wczesnego dzieciństwa:

- 1) wyniki twórczości to dzieła materialne (wytwory aktywności plastycznej: prace wykonywane przy użyciu różnorodnych technik plastycznych; wytwory aktywności technicznej; wytwory aktywności werbalnej czyli zarejestrowane opowiadania, wiersze, bajki, zagadki itp.) i niematerialne (żart słowny, ruch, taniec, pomysł zabawy, zachowanie w interakcjach społecznych);
- 2) wyniki twórczości to dzieła oryginalne i nowe, przede wszystkim w sensie subiektywnym, to znaczy nowe dla podmiotu tworzącego, nieznanne w dotychczasowym repertuarze jego dzieł i zachowań; natomiast dość rzadko są to dzieła nowe i oryginalne w sensie obiektywnym;
- 3) wyniki twórczości dzieci nie muszą spełniać kryterium dzieł społecznie wartościowych, przydatnych, użytkowych, ponadczasowych.

Dzieci w wieku przedszkolnym wykazują największą zdolność do zachowań twórczych i największą podatność do stymulowania tych zachowań. Rozwijanie wybranych cech osobowości jest warunkiem kształcenia postawy twórczej. Do jej podstawowych cech, stanowiących o twórczości, zalicza się: spontaniczność, swobodę, skłonność do wyrażania swoich przeżyć, entuzjizm, pozytywną postawę wobec świata; niezależność, tolerancję wobec własnych błędów i pomyłek; samoakceptację i poczucie własnej wartości, wynikające ze stawiania sobie realnych wymagań i celów; wytrwałość w dążeniu do celu i satysfakcję z osiągnięć; wrażliwość estetyczną; umiejętność łączenia przeciwstawnych cech i zjawisk; umiejętność tolerowania niezgodności, pozornych sprzeczności.

Do czynników szczególnie sprzyjających rozwojowi aktywności twórczej należą:

- 1) samodzielność, swoboda, dowolność poszukiwania i doboru tematu, techniki pracy oraz organizacji jej przebiegu;
- 2) swoboda i samodzielność w dokonywaniu zmian w planach czy wyobrażeniach wyniku i zastosowanych technikach pracy, czyli sposobach jej osiągnięcia;
- 3) szczegółowy plan działania oraz szczegółowe wyobrażenie co do cech wyniku.

Ponieważ nie istnieją żadne kryteria poprawności i ramy dla działań twórczych, uzyskiwane w ich toku doświadczenia dziecka mają indywidualny, niepowtarzalny charakter. Sprzyja to rozwojowi indywidualności dziecka, jego oryginalności i niezależności.

Pełna akceptacja dziecka stanowi konieczny warunek tego, by mogło ono działać twórczo. Uznanie go takim, jakim jest i uwzględnianie tego w propozycjach, poleceniach i zadaniach zapewni mu osiągnięcie powodzenia i sukcesu. Ujawnieniu się aktywności własnej

będzie sprzyjało: ograniczenie do minimum systemu kar i nagród, unikanie wydawania arbitralnych i ogólnych ocen, raczej inspirowanie niż nakazywanie, umożliwienie samodzielnego próbowania i poszukiwania, pozostawienie rozumnej swobody. Działania takie w sprzyjających warunkach mogą z powodzeniem przekształcić się w aktywność twórczą.

Twórcze nastawienie do świata i siebie nie jest czymś niezwykłym, pojawiającym się w chwilach szczególnego natchnienia i zarezerwowanym dla ludzi niezwykłych. Każdy człowiek może czerpać radość i satysfakcję z samej aktywności twórczej.

Opracowanie : Lesława Woda